

Rösten för dem som lämnade Sverige

Berättelse

Ett liv som började i fattigdom

Vilhelm Moberg föddes den 20 augusti 1898 i Moshultamåla i Småland. Hans far var soldat, och familjen levde under enkla förhållanden. Han var ett av sex barn, men bara tre av dem överlevde till vuxen ålder, vilket säger något om hur hårt livet kunde vara på den tiden. Skolgången blev kort, eftersom familjen behövde unga händer i arbetet. Som ung provade Moberg flera tunga yrken: han var lantarbetare, skogsarbetare och glasblåsare.

Men något drev honom bortom gården. Moberg läste allt han kom över och skrev redan som tonåring. Att han trots fattigdomen lyckades bli en av Sveriges mest lästa författare är i sig en historia om viljestyrka. Efter en tid på folkhögskola arbetade han som journalist, och 1927 kom genombrottet med romanen *Raskens*. Boken sålde så bra att han kunde ägna resten av livet åt skrivandet.

Berättelsen om en miljon utvandrare

Mobergs mest kända verk är Utvandrarserien, fyra romaner som gavs ut mellan 1949 och 1959: *Utvandrarna*, *Invandrarna*, *Nybyggarna* och *Sista brevet till Sverige*. I centrum står bonden Karl Oskar och hans hustru Kristina, som lämnar ett fattigt Småland för att bygga ett nytt liv i Minnesota. Historien är påhittad, men bakgrunden är högst verklig: under 1800-talet och tidigt 1900-tal lämnade nästan en miljon svenskar sitt land för Amerika. Bland dem fanns flera av Mobergs egna släktingar.

För att göra berättelsen sann reste Moberg själv till USA, där han bodde i flera år, bland annat i Kalifornien. Han läste gamla brev, kyrkböcker och dokument. Resultatet blev inte bara underhållning, utan också en sorts minnesmärke över vanliga människor som annars sällan får plats i historien. Å ena sidan skildrade han deras drömmar och hopp, å andra sidan deras sorg, hemlängtan och hårda arbete. Det gjorde att läsarna kände igen sig.

En arg och ärlig debattör

Moberg var inte bara berättare utan också en av landets mest kända samhällsdebattörer. Han kritiserade kungahuset, makten och det han uppfattade som orättvisor och korruption. Han var republikan och vägrade tåga, även när hans åsikter gjorde honom impopulär. Trots detta vägrade han att anpassa sig, vilket många beundrade honom för.

De sista åren blev mörka. Moberg led av svår depression och hade allt svårare att skriva. Den 8 augusti 1973, bara tolv dagar före sin 75-årsdag, tog han sitt liv i havet vid sitt hus i Roslagen. Hans död chockade många, men den raderade inte det han hade skapat.

Idag läses Mobergs böcker fortfarande, och de har översatts till många språk. Genom Karl Oskar och Kristina lever minnet av utvandrarerna kvar, vilket innebär att Moberg gav en röst åt människor som annars hade glömts bort.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
förhållanden	hur situationen eller livet är
viljestyrka	förmågan att kämpa hårt för ett mål
genombrott	när någon plötsligt blir känd och lyckas
utvandrare	en person som lämnar sitt land för att bo i ett annat
skildra	beskriva eller berätta om något
hemlängtan	känslan av att sakna sitt hem och sitt land
minnesmärke	något som gör att vi minns en person eller händelse
samhällsdebattör	en person som offentligt diskuterar viktiga frågor
republikan	en person som vill att landet inte ska ha kung eller drottning
korruption	när personer med makt missbrukar den, ofta för pengar
impopulär	inte omtyckt av många
depression	en sjukdom med långvarig nedstämdhet

Läsförståelsefrågor

1. Vad får vi veta om Mobergs familj och uppväxt?
 1. Familjen var rik och bodde i en stad
 2. Familjen levde enkelt och flera syskon dog unga
 3. Familjen ägde flera gårdar och fabriker
2. Vad menas i texten med att Mobergs liv är "en historia om viljestyrka"?
 1. Han fick allt gratis av sin familj
 2. Han kämpade sig från fattigdom till framgång som författare
 3. Han ville aldrig arbeta
3. Vilken roll spelade romanen *Raskens* (1927)?
 1. Den blev hans genombrott och gav honom möjlighet att leva på skrivandet
 2. Den blev ett stort misslyckande
 3. Den handlade om hans tid i Amerika
4. Vad handlar *Utvandrarserien* om?
 1. En soldat som strider i ett krig
 2. En familj som lämnar Småland för att bygga ett nytt liv i Minnesota
 3. En journalist som arbetar i Stockholm
5. Varför reste Moberg själv till USA?
 1. För att aldrig återvända till Sverige
 2. För att hälsa på sina barn
 3. För att samla material och göra berättelsen sann
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Flera av Mobergs egna släktingar hade utvandrat till Amerika.
 2. Moberg var republikan och kritiserade kungahuset.
 3. Moberg fick Nobelpriset i litteratur.
 4. Mobergs böcker har översatts till flera språk.
7. Texten säger att Moberg gav "en röst åt människor som annars hade glömts bort". Förklara vad detta betyder.
8. Varför kände många läsare igen sig i *Utvandrarserien*, tror du? Använd information från texten.
9. Hur beskrivs Moberg som debattör? Ge minst två detaljer.
10. Texten antyder att Mobergs sista år var svåra. Vad i texten visar detta?
11. Vad tror du författaren till denna text vill att vi ska minnas om Vilhelm Moberg? Motivera med exempel.

Diskussionsfrågor

- Moberg ville berätta om vanliga människor istället för kungar och hjältar. Varför kan det vara viktigt vems historia som berättas?
- Nästan en miljon svenskar lämnade landet. Vilka likheter och skillnader finns mellan den utvandringen och migration idag?
- Moberg vägrade tåga, även när det gjorde honom impopulär. När är det värt att säga sin mening trots att andra blir arga?
- Karl Oskar och Kristina drömde om ett bättre liv. Vad betyder ett "bättre liv" för olika människor?
- **Skriv (6–8 meningar):** Beskriv en person, verklig eller påhittad, som lämnar sitt hemland för att börja om någon annanstans. Vad hoppas personen på, och vilka svårigheter möter hen?